

Waldorf ve Reggio Emilia Yaklaşımları ile İlgili Yapılan Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi*

Waldorf And Reggio Emilia

Analysing Alternative School Approaches

Gülşah ERTEKİN¹, Berru ULUSOY²

Makale Geçmişi

Geliş : 05.09.2025

Düzelme : 20.02.2026

Kabul : 07.04.2026

Çevrimiçi : 30.06.2026

Makale Türü

Derleme Makale

Article History

Received : 05.09.2025

Revised : 20.02.2026

Accepted : 07.04.2026

Online : 30.06.2026

Article Type

Review Article

Öz: Okuldaki öğrenme sürecinin ilk basamağı olarak eğitimin diğer aşamalarına temel teşkil eden kademe, örgün eğitimde okul öncesi eğitimdir. Bu çalışmada; genellikle örgün eğitimde okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımlarına ilişkin lisansüstü çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan 25 lisansüstü tez analiz edilmiştir. Çalışma, bu yaklaşımların çocukların bilişsel, duyuşsal gelişimine ve yaratıcılığına katkılarını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında belirlenen lisansüstü tezler; amaçlarına, metodolojilerine ve sonuçlarına göre içerik analizi uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda, tezlerin amacının genellikle bu yaklaşımların çocukların beceri gelişimine etkisini incelemek olduğu, çalışmaların ağırlıklı olarak nitel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirildiği, Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımlarının bireylerin insani ve yaratıcı yönünü geliştirdiği, eğitimin niteliğine olumlu katkıda bulunduğu ve bireyin öğrenme sürecine etkilerinin öğretmenler, okul yöneticileri ve aileler için büyük önem taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Toplumun ihtiyaç duyduğu bireylerin yetiştirilmesinde, örgün eğitimde okul öncesi eğitim kurumlarında bu yaklaşımların kullanımına yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Okul Öncesi, Waldorf, Reggio Emilia.

Abstract: Preschool education, as the first stage of the learning process at school, forms the foundation for the subsequent levels of education. This study aims to examine graduate theses related to the Waldorf and Reggio Emilia approaches, which are commonly used in preschool education institutions within formal education. In the research, the document analysis method, one of the qualitative research designs, was employed, and 25 graduate theses available in the National Thesis Center database were analyzed. The study is important because it reveals the contributions of these approaches to children's cognitive, affective development and creativity. As a result of the content analysis conducted according to the purposes, methodologies, and findings of the identified theses, it was concluded that the main aim of these studies was to investigate the effects of these approaches on the development of children's skills. It was also found that most studies adopted qualitative research designs and that the Waldorf and Reggio Emilia approaches contribute positively to educational quality by fostering individuals' humanistic and creative aspects. The findings further highlight that these approaches play a significant role in enhancing the learning processes of children and hold importance for teachers, school administrators, and families. In this context, suggestions were made regarding the use of these approaches in preschool education institutions within formal education to support the development of individuals needed by society.

Keywords: Education, Preschool, Waldorf, Reggio Emilia

DOI: 10.24130/eccdjecs.19672026101629

* Bu çalışma; Gülşah Ertekin'in Dr. Öğretim Üyesi Berru Ulusoy'un danışmanlığında hazırladığı Tezsiz Yüksek Lisans Projesi'nden türetilmiştir

¹ Giresun Fındıkyağı Anaokulu, gulsahornek79@gmail.com.tr, ORCID:0009-0000-4056-5629

² Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi, berru.ulusoy@giresun.edu.tr, ORCID: 0009-0006-5300-172X

SUMMARY

Introduction

Education is a lifelong journey that begins at birth and continues throughout life. Behaviors acquired during childhood significantly influence the later stages of this journey. Early childhood is a critical developmental period during which cognitive, physical, psychosocial, socio-emotional, and linguistic skills are largely acquired and refined (Şen, 2007; Turaşlı, 2014). To ensure children grow up in a healthy manner, they must be provided with supportive environments, appropriate materials, and rich opportunities for interaction—not only within the family setting but also in educational contexts. In particular, during early childhood (typically up to age six), learning through play and hands-on experiences enhances knowledge retention and learning effectiveness (Şahin, 2013).

Traditional teaching methods, characterized by passive student participation and continuous external control, have been criticized for failing to achieve lasting behavioral changes and for inadequately meeting the developmental needs of learners. Numerous studies have emphasized the limitations of such methods and the need to adopt more holistic and student-centered approaches (Bakioğlu & Göktaş, 2019; Doymuş, Şimşek & Karaçöp, 2007; Ertekin & Ök, 2002; Güngör & Açıkgöz Ün, 2005; Kartal Taşoğlu & Bakaç, 2023; Kocabaş, 1998; Yakut Özek & Sincer, 2024; Yıldız, 1999). Alternative educational models, such as Waldorf and Reggio Emilia, have emerged as approaches that emphasize critical thinking, creativity, and the development of the humanistic aspects of the individual (Gündüz, 2013; Kayahan-Yüksel & Kartal, 2020; Memduhoğlu, Mazlum & Alav, 2015).

This study analyzes graduate theses focusing on the Waldorf and Reggio Emilia approaches in early childhood education in terms of their aims, methodologies, and findings. The objective is to identify current trends and gaps in the literature while raising awareness among educational stakeholders by connecting the findings with contemporary educational needs. Using the document analysis method, 25 graduate theses from the National Thesis Center database, published between 2013 and 2025, were systematically reviewed.

As the foundation of formal education, early childhood education has a ripple effect on subsequent educational levels. Implementing child-centered approaches like Waldorf and Reggio Emilia at this stage can foster meaningful learning experiences that support overall educational quality. In this context, the research question guiding this study is: “What are the aims, methodologies, and findings of the graduate theses on Waldorf and Reggio Emilia approaches in early childhood education?” The study is expected to contribute both to the literature and to educational practice by enhancing understanding and application of alternative school models in the Turkish educational context.

Method

The literature on the subject was reviewed and the theses scanned in the Council of Higher Education [YÖK] TEZ between 2013-2025 were compiled and analysed within the scope of the research in order to ensure that the research is based on up-to-date data. In this research, the sample of the study was formed

by scanning the studies that meet the criteria of including Waldorf and Reggio Emilia subjects, which are alternative learning approaches, being in the field of education and training, being in the subject area of education and training, being conducted recently (in the last twelve years) to provide access to up-to-date resources, and being comprehensive research (theses). The words 'Waldorf' and 'Reggio Emilia' were determined as keywords to determine the theses to be included in the study. In order for the theses to be included in the study, they must be studies in the subject area of 'education and training', on Waldorf and Reggio Emilia, between 2013-2025, for which access is allowed. The PRISMA flow diagram for data screening is shown in Figure 2 in the text of the article. Nine theses related to the Waldorf approach and sixteen theses related to the Reggio Emilia approach were included in the study and twenty-five thesis studies constituted the sample of the study. Theses related to Waldorf approach were coded as W1,....W9 in chronological order; theses related to Reggio Emilia approach were coded as R1.....R16 and reported in the findings.

Conclusion and Discussion

In the research, nine theses on Waldorf education and sixteen theses on Reggio Emilia approach were reached between 2013-2023. When the aims of the theses on the Waldorf approach were analysed, it was seen that it was aimed to gain high-level skills (life skills, creativity, affective processing, etc.), which are mostly included in child development, while it was concluded that the aim of the researches on the Reggio Emilia approach was to develop sensory and artistic skills as well as high-level skills. In other words, in the theses prepared on both approaches, it was aimed to examine the effect of the approaches on children's skill development. Again, although the theses published with the Waldorf and Reggio Emilia approaches focused on the development of children's high-level skills and affective skills, it was observed that studies on teachers, who have a great role in the emergence of these aspects, were limited. Only Dereli (2013) and Ok (2022) conducted studies to reveal the role of teachers' attitudes towards approaches on students. According to the data obtained from the second sub-problem of the research, it was concluded that the theses on both approaches were generally designed with qualitative research methods. For this reason, researchers are recommended to conduct research with different methods other than qualitative studies.

When the research was evaluated according to the results parameter; it was concluded that these approaches contributed positively to education in all of the studies designed with Waldorf and Reggio Emilia approaches. In fact, the application of these methods in the learning environment supports students' high-level skills, affective and artistic development. It is seen that these approaches provide children with a free environment, include practices in which children's interests, needs and abilities are taken into consideration, and encourage children to nature and artistic works. All these factors have a positive effect on education and lead to more effective results in achieving educational goals.

In all theses except one, Waldorf and Reggio Emilia approaches were examined by limiting them to pre-school education level. It is suggested that researchers should examine the effects of these approaches at other levels of education.

“Çocuklarımızı iyi eğitmek, geleceğimizi sağlam temeller üzerine inşa etmek demektir.”

M. Kemal Atatürk

GİRİŞ

Eğitim süreci; doğumla başlayan ve yaşam boyu devam eden sürekli bir yolculuktur. Bu yolculukta, çocukluk döneminde kazanılan davranışlar, yaşamın ileriki süreçlerine önemli derecede etki eder. Çocukluk dönemi, zihinsel, fiziksel, psikososyal, sosyal-duygusal ve dilsel gelişimlerin büyük ölçüde tamamlandığı; birçok önemli becerinin kazanılıp geliştirildiği kritik bir evredir (Turaşlı, 2014; Şen, 2007). Bu kritik dönemde çocuklara, sağlıklı bir şekilde yetişebilmeleri için destekleyici ortam, uygun oyuncaklar ve zengin etkileşim fırsatları sağlanmalıdır. Bu imkanların sadece aile ortamında değil, aynı zamanda eğitim ortamlarında da sunulması gerekmektedir. Özellikle altı yaşına kadar olan erken çocukluk döneminde, oyun ve dokunarak, yaparak öğrenme yaklaşımları, kazanılan bilgilerin kalıcılığını artırmaktadır (Şahin, 2013).

Günümüzde, geleneksel öğretim yöntemlerinin; pasif dinleyici konumunda kalan öğrencilerin sürekli kontrolünü gerektiren yapısı, kalıcı ve istenen davranış değişikliklerini ortaya koymada yetersiz kaldığı, bireyin gelişimsel ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Bakioğlu & Göktaş, 2019; Doymuş, Şimşek & Karaçöp, 2007; Ertekin & Ök, 2002; Güngör & Açıkgöz Ün, 2005; Kartal Taşoğlu & Bakaç, 2023; Kocabaş, 1998; Yakut Özek & Sincer, 2024; Yıldız, 1999). Ayrıca, alternatif okul yaklaşımları ile ilgili çalışmalar; modern eğitim paradigmasının gelişimsel ihtiyaçlar, eleştirel düşünme, ve bireyin insani yönünü geliştirilmesi açısından önemli katkılar & sağladığını göstermektedir (Gündüz, 2013; Kayahan-Yüksel & Kartal, 2020; Memduhoğlu, Mazlum Alav, 2015).

Bu araştırmada, eğitimin topluma faydalı bireyler yetiştirme hedefine destek veren ve bireyin insani yönünü ön plana çıkaran alternatif okul yaklaşımlarından, özellikle Waldorf ve Reggio Emilia modellerine ilişkin lisansüstü tezler; amaçları, kullanılan metodolojiler ve elde edilen sonuçlar açısından incelenmiştir. Çalışmanın amacı, konuya ilişkin mevcut literatürdeki eğilimleri ve eksiklikleri ortaya koymak, elde edilen bulguları güncel yaşamla ilişkilendirerek eğitim paydaşlarının farkındalığını artırmaktır. Araştırmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılarak Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı'nda yer alan 2013-2025 yılları arasındaki 25 lisansüstü tez sistematik olarak incelenmiştir.

Eğitim sürecinin ilk basamağı olan okul öncesi dönem, kazanılan davranış ve becerilerin sonraki eğitim kademelerine domino etkisiyle yansıtılmasını sağladığı için büyük önem taşımaktadır. Bu dönemde, Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımları gibi çocukların aktif katılımını öne çıkaran yöntemlerle içselleştirilen bilgi ve becerilerin; öğretmen, eğitim yöneticisi, veli ve diğer paydaşlar tarafından benimsenmesi, eğitimde kalitenin artırılmasına katkı sunabilir. Literatürde, bu

yaklaşımlarla ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi, eğitimde neden, nasıl ve ne şekilde uygulandığının ortaya konulması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın problem cümlesi; “Okul öncesi eğitime ilişkin Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımları ile ilgili yapılan tezlerin amaçları, kullanılan metodolojileri ve elde edilen sonuçlar nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Araştırmanın, hem eğitim paydaşlarını bilgilendirmesi hem de alternatif okul yaklaşımlarının eğitimdeki kullanım alanları ve etkilerine dair farkındalık oluşturması beklenmektedir. Böylece, elde edilecek bulguların, eğitimdeki mevcut sorunlara ve ihtiyaçlara yönelik çözüm önerilerine ışık tutacağı öngörülmektedir.

LİTERATÜR TARAMASI

Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımları ile ilgili yapılan güncel tezleri derlemek ve değerlendirmenin amaçlandığı bu çalışmada öncelikle, adı geçen alternatif okul yaklaşımları ve bu yaklaşımların sıklıkla kullanıldığı okul öncesi eğitim, kuramsal çerçeve kapsamında açıklanmıştır.

1. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim ile çocuklara 0-6 yaş aralığında eğitim kurumlarıyla verilen eğitim ifade edilmektedir. Buradaki eğitim kurumlarından kasıt; 0-6 yaş aralığındaki çocuklara uzman öğretmenler tarafından eğitim vermekte olan örgütlerdir (Fidan ve Erden, 1993). Bu örgütler çocukların yaşlarına bağlı olarak çeşitlenmekte olup; bağımsız anaokullarını, ilköğretim kapsamında yer alan anasınıflarını, kız meslek okullarındaki uygulama anaokullarını, uygulama anasınıflarını kapsamaktadır. Ayrıca üniversitelere bağlı anaokulları, özel kreşler, gündüz bakım evleri, belediye vb. gibi iş yerlerinde okul öncesi çocuklara yönelik açılan kurumlar da okul öncesi eğitim kurumları arasında yer almaktadır (Poyraz ve Dere, 2003). Okul öncesi eğitim; çocukların gelişiminde önemli bir süreçtir. Öyle ki çocukların zihinsel, duygusal ve beden gelişimleriyle birlikte farklı gelişim alanlarına destek vermekte ve çocuğu hayata hazırlamaktadır. Okul öncesi eğitim, çocukların gelişiminde önemli bir süreçtir. Bu dönem, çocukların zihinsel, duygusal ve bedensel gelişimlerinin yanı sıra çok yönlü gelişimlerini destekler ve onları hayata hazırlar. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programı’nda da (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024, Okul Öncesi Eğitim Programı: Gelişim Raporu) belirtildiği üzere, okul öncesi eğitim; bilişsel, sosyal-duygusal, dil, değerleri ve öz bakım gelişim alanlarını kapsayacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu gelişim alanları, çocuğun bütüncül gelişimini desteklemek amacıyla bir bütün olarak ele alınmaktadır. Bu gelişim alanları doğrultusunda okul öncesi eğitimin çocuğa katkıları ve açıklamaları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Okul Öncesi Eğitimle Desteklenen Gelişim Alanları

Gelişim Alanı	Açıklama
Bilişsel Gelişim	Düşünme, problem çözme ve mantıksal akıl yürütme becerilerinin gelişimi.
Dil Gelişimi	İletişim, dil kullanımı ve dilsel farkındalık becerilerinin gelişimi.
Fiziksel Gelişim ve Sağlık	Motor beceriler, bedensel farkındalık ve sağlıkla ilgili davranışların gelişimi.
Sosyal Duygusal Gelişim ve Değerler	Empati, duygusal farkındalık ve toplumsal değerlerin benimsenmesi.

Okul öncesi eğitimle çocukların potansiyelleri ortaya çıkarılmakta ve okul yaşamından önce çocuklara pozitif yönlü davranışlar kazandırılmaktadır (Turaşlı, 2014). Yani okul öncesi eğitimin esas gayesi zorunlu eğitim öncesindeki çocukların gelişimlerinin desteklenmesidir. Okul öncesi eğitimin amaçları MEB tarafından düzenlenmiş ve bu amaçlar kapsamında eğitim hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin gerekli düzenlemeler yapılmıştır (MEB, 2024). Okul öncesi eğitimle öncelikle çocukların sağlıklı olarak gelişimlerinin sürdürülmesi ve onlara istendik yöndeki alışkanlıkların kazandırılması amaçlanmıştır. Ayrıca okul öncesi eğitim sürecinde bir üst kademe olan ilkokula da öğrenci hazırlanmakta, üst kademe için gerekli olan ön bilgi ve beceriler çocuklara bu süreçte kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bununla birlikte çocukların kendilerini ifade ederken ve çevreleriyle iletişim kurarken ana dillerini doğru ve etkili kullanmaları amaçlanmakta, tüm bu nitelikler de çocuklara adil ve eşit bir öğrenme ortamında kazandırılmaktadır.

Belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere sunulan okul öncesi eğitim Türkiye’de zorunlu tutulmamasına karşılık toplumsal çalışmalarda okul öncesi eğitiminin önemi sıkça vurgulanmaktadır (Koçyiğit, 2012). Türkiye’de eğitim sistemi incelendiğinde temel yapıyı okul öncesi eğitim kurumlarının oluşturduğu görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’nin kalkınma planlarında ve eğitim politikalarında okul öncesi eğitimin önemi vurgulanmış; okul öncesi okullaşma oranlarını artırmak ve kaliteli okul öncesi eğitime erişimi sağlamak amacıyla farklı modeller üzerinde çalışmalar yürütülmesi hedeflenmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [TCCSBB], 2023). Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yarar sağlamış, Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumlarına gitmekte olan çocukların sayısı her yıl artmıştır. Türkiye’de okul öncesi eğitimde net okullaşma oranı 2023/2024 eğitim yılı itibarıyla %57,2’ye ulaşmıştır, bu durum okul öncesi eğitimin yaygınlaşma sürecinde önemli bir artışı göstermektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024).

Sadece Türkiye’de değil bir çok ülkede de okul öncesi eğitime ilişkin eğitim politikaları geliştirilmiş hatta İsveç, Fransa, Danimarka, İspanya vb. ülkelerde okul öncesi eğitime katılım % 100’e ulaşmıştır

(Gökçen Saygılı, 2019). Türkiye'de ve diğer ülkelerde okul öncesi eğitime ilişkin niteliğin artırılması, çocukların gelişimlerine uygun yöntemlerle okulu sevdirmek için en doğru ve etkili öğrenme yöntemlerinin araştırıldığı görülmektedir (Dündar, 2007). Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımları da araştırılan, uygulanan bu öğrenme yaklaşımlarındandır. Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımları, çocuk eğitimi ve gelişimi konularında farklı pedagojik yaklaşımlar sunan iki önemli eğitim modelini temsil ettiği için bu anlatsal inceleme, erken çocukluk eğitimi güçlendirmeye yönelik bir girişim olarak değerlendirilebilir.

2. Waldorf Yaklaşımı

Waldorf yaklaşımının uygulandığı ilk eğitim kurumuna 1919 yılında Almanya'nın Stuttgart kentinde rastlanmaktadır. Bu okul Rudolf Steiner tarafından kurulmuş olup bireylerin insani yönlerinin tahrip olmasının savaş gibi olumsuz durumlara yol açtığı düşüncesiyle kurulmuştur (Kotaman, 2009, s. 175). Çünkü savaş, bireyi insan yapan özelliklerinden uzaklaştırır. Bu nedenle kişinin özüne dönmesi, insan olduğunu hatırlaması ve insani özelliklerine uygun değerlere sahip olarak toplumdaki yerini alması beklenir. Belirtilen bu öze dönme çabası ve arayışı Waldorf okullarının kurulmasına neden olmuştur. İlk açıldığında iki yüz elli üç öğrencisi olan Steiner'in Waldorf Okulları insanın duygusal özelliklerine, bireysel yeteneklerine vurgu yapan bir eğitim felsefesiyle yaygınlaşmaya başlamış Almanya'dan yetmiş ülkeye yayılarak bin sekiz yüz elli yedi Waldorf anaokulunun kurulmasına öncülük etmiştir (Yıldırım, 2018, s. 42).

Waldorf okullarının eğitim anlayışı; çocuğun içinde barındırdığı gizli hazinelere, yeteneklere ulaşılması için onunla içsel yolculuğa çıkılması gerektiği görüşüne dayanır. Bu anlayışa göre; çocuğun içinde barındırdığı birikim, yetenek ve becerilerin dışarıya çıkartılabilmesi için; sanat, şiir, hikaye, müzik, oyun gibi içsel dünyayı yansıtan unsurlardan yararlanılmalıdır (San, 2016). Oyun; özellikle çocukluğun ilk yıllarında çocuğun dünyayı algılama şeklidir. Çeşitli oyuncaklar ve doğal materyaller ise bu oyunda çocuğun oyun arkadaşlarıdır. Onlarla hayal gücünü geliştirmeye ve yaşadığı dünyayı anlamlandırmaya çalışır. Waldorf okullarında eğitim ortamında doğal malzemelerden materyal ve oyuncaklar kullanılmasının nedeni de çocuğun bu algılama biçiminden ileri gelmektedir (Patterson & Bradley, 2011).

Waldorf okullarında öze dönme çabasında; duyu ve düşüncelerin ifade edilmesini sağlayan içsel unsurlardan diğeri de sanattır. Sanat; duyu organlarıyla farkedilmeyen güzelliklerin ortaya koyulmasını sağlayan beşinci bir duyu niteliğindedir. Onunla dört duyu organıyla görülmeyen gizlilikler görünür hale halir. Sanat; adeta ruhu somut hale getiren mikroskop gibidir. Dolayısıyla bu somut ürünler de Waldorf okullarında ayrı bir yerde 'sanat köşesi' olarak adlandırılan alanlarda

sergilenir (Goldschmidt, 2017). Belirtilen sanat aktiviteleri içinde el işi çalışmaları, ahşap balmumu gibi materyalleri şekillendirme, pastel boyalarla renklendirme aktiviteleri yer almaktadır. Bunlar günlük olarak etkinlikler arasında uygulanmaktadır. Ayrıca yemek, ekmek pişirme, kahvaltı hazırlama gibi günlük yaşamda gerekli olan beceriler de bu günlük aktivitelerdendir.

Çocukların hayal dünyalarına inebilmek için masal halkası, kukla gösterileri gibi etkinliklere de yer verilmektedir. Bu kukla gösterilerinde kuklaların çocuklar tarafından yapıldığı, onları kendi kurgularına göre şekillendirdikleri görülmektedir. Bütün bunların yanı sıra doğadan gelenin doğayla başbaşa kalması amacıyla doğa ortamında yürüyüşler düzenlenmektedir. Hikaye ve masalarda da doğa unsurundan yararlanılmaktadır. Çünkü Steiner'a göre ile doğa ile ilgili hikayeler ve masallar çocuğun ahlaki kavramları ve gerçekleri görsel bir şekilde anlamasını sağlayacak ruhani gerçekleri ortaya koymaktadır (Apaydın Demirci & Arslan, 2019).

Waldorf okullarında kültürel unsurlar ayrı bir öneme sahiptir. Kültürü yansıtan öğelere, inançlara sınıf ortamında yer verilir. Waldorf okullarında sınıf ortamının çocuğun özelliklerini yansıtacak nitelikte neşeli ve sıcak olmasına özen gösterilmektedir. Bu nedenle sınıf ortamında renkler taşıdıkları anlamlara göre seçilir ve gerekli ışıklandırmalarda da renk seçimlerine özen gösterilir (Yıldırım, 2018). Ayrıca dini ritüeller, bayramlar, festivaller ve özel günler konusunda hassas davranılmaktadır. Toplumsal açıdan öneme sahip günler çeşitli etkinlik ve kutlamalarla hatırlanılmaktadır (Kotaman, 2009). Güncel çalışmalarda Waldorf müfredatının uluslararası yayılımı ve yerel adaptasyon süreçleri üzerinde yoğunlaşan eleştirel tartışmalar bulunmaktadır; bu literatür, Waldorf uygulamalarının farklı eğitim sistemleri ve kültürel bağlamlarda nasıl yeniden üretildiğini ve değişime uğradığını göstermektedir (Rawson, 2024; Tyson, 2024). Ayrıca son yıllarda Waldorf yaklaşımlarının insanî değerler, etik eğitim ve öğretmen rolleri bağlamında yeniden değerlendirilmesi üzerine ampirik incelemeler artmıştır (Attfield, 2024). Bu yeni çalışmalar, geleneksel Waldorf pratikleri ile çağdaş sınıf uygulamaları arasında köprü kurmaya yarayan bulgular sunmaktadır.

Genel olarak Waldorf okullarının; çocuğun kişisel yaratıcılıklarını, becerilerini ortaya çıkaran, çocuğu merkeze alıp onun eğitilmesinde kendisinin aktif olarak yer almasını sağlayan, çocuğun ahlaki ve insani yönlerinin dışı vurumuna aracılık eden yaklaşımlardan biri olduğu söylenebilir.

3. Reggio Emilia Yaklaşımı

Reggio Emilia yaklaşımı, adını İtalya'nın kuzeyindeki Emilia Romagna bölgesinden almış olup yaklaşımın kurucusu Loris Malaguzzi'dir (Aslan, 2005). Malaguzzi; çocuğun sosyal yönünü

vurgulayarak onun zekayı barındıran meraklı yapısına dikkat çekmiştir. Ona göre her bir çocuk ailesiyle, diğer çocuklarla, öğretmenleriyle kısacası çevresi ile ilişki halindedir ve eğitim onun bu ilişkilerini geliştirecek yapıda olmalıdır (Edwards, 2002). Eğitimde çocuğun bireysel özelliklerine odaklanmak yerine, çocukların toplumla olan ilişkileri göz önünde bulundurulmalıdır (Dereli, 2013). Malaguzzi'nin yaklaşımında eğitime yüklediği bu işlev Reggio Emilia okullarının sınıf ortamlarına yansımaktadır. Reggio Emilia okullarının sınıfları; belirtilen sosyal ilişkileri geliştirmek için çocukların iletişimlerini artırmaya yönelik düzenlenmektedir. Çocuklar bu ortamlarda birbirleri ile paylaşımlarda bulunurlar, birbirleriyle etkileşimde oldukları alanlar yaratırlar. Sınıflarda bulunan panolar, bu alanlardan biridir. Burada çocuklar; arkadaşlarıyla birlikte yapmış oldukları çalışmalarını da sergileme imkanı bulmaktadır (Ekinci & Hamurcu, 2004). Belirtilen sosyal alanlardan bir diğeri de Piazzalardır. Piazzalar, sınıfların açıldıkları ortak bir alanı ifade eder. Bu alanlarda yetişkinler, tüm çocuklar ve öğretmenler arasında sosyal ilişkiler kurulur, çocukların sosyal yaşamlarında sevgiyle birlikte saygı, değer gördüklerini ve önemsendiklerini daha iyi anlamalarına imkân tanır (Aral, Kandır & Yaşar, 2000). Böylece karşılıklı saygı, işbirliğine dayalı iletişim kurmayı öğrenir. Bu da çocuğun sosyal ve akademik anlamda gelişmesine katkıda bulunur (Aslan, 2005). Reggio Emilia Okulları'nda sınıf ortamı; çocukların sosyalleşmesini sağlarken aynı zamanda kendiyi başbaşa kalmasını sağlayacak alanlar da yaratır. Çocuğun gerek arkadaşlarıyla paylaştığı, sosyalleştiği gerekse de bireysel düşünme ve yaratıcılığını ortaya koyduğu alanların ortak özelliği; çocuğun ilgi ve merak duygusunu ortaya çıkartacak yönde tasarlanmasıdır (Cadwell, 2011).

Malaguzzi, tüm dünyadaki çocukların sadece "çocuk" kimliğiyle değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Ona göre dil, din, ırk, cinsiyet, sosyal ve ekonomik durum gibi farklılıklar, çocukların birbirleriyle kıyaslanmasında bir ölçüt olmamalıdır. Tüm çocuklar eşit haklara sahiptir ve bu hakların başında da kaliteli eğitim alma hakkı gelmektedir. Malaguzzi, her çocuğun adil ve eşit eğitim imkanlarına ulaşabilmesi gerektiğini vurgular (Edwards, Gandini & Forman, 2012; Malaguzzi, 1993). Bu düşünsel temel, Reggio Emilia yaklaşımının felsefesini oluşturur.

Reggio Emilia okullarında çocuklar, mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürdürebilme hakkına sahip bireyler olarak görülür. Bu nedenle bu okullarda sunulan eğitim, önceden belirlenmiş katı kurallar yerine, çocuğun gelişimsel ve bireysel ihtiyaçlarına göre şekillenen esnek bir müfredata dayanmaktadır (Rinaldi, 2006). Çocuğun fiziksel ve psikolojik iyilik hâli, eğitim sürecinin merkezindedir. Bu nedenle öğretmenler, çocukların sosyal özelliklerini ve ilgi alanlarını dikkate alarak etkinlikler planlar; bu süreci ailelerle iş birliği içinde yürütürler (Filippini & Vecchi, 1996; Vecchi, 2010).

Öğretmen, Reggio Emilia okullarında öğrencilere öğretenden ziyade onlarla birlikte öğrenme ve gelişme sürecini yaşar (İnan, 2012; Mussini, 2023). Öyle ki Reggio Emilia yaklaşımında ortaya çıkan üründen veya sonuçtan ziyade öğrenme süreci önemlidir. Bu nedenle öğrenme ortamının ve yaklaşımlarının etkili olmasına özen gösterilir. Örneğin sanat etkinlikleri; öğrenmede kullanılan başlıca unsurlardandır. Bu sanat etkinliklerinde çok farklı ton ve renklerde boyalar, teller, kâğıtlar, iplikler, kurdeleler, ahşap parçalar, ayna parçaları, renkli camlar, deniz kabukları, yapraklar, kozalaklar, kil ve çamurlar, ağaç dalları, kurutulmuş çiçekler gibi malzemeler kullanılmaktadır (Yıldırım, 2018, s. 59). Reggio Emilia okullarında bu kadar çok renk ve materyal çeşitlerinin fazla olması çocuklar için bu sanat çalışmalarında yer almayı cazip hale getirme isteğindedir. Bu çalışmalarda atık malzeme, çöp olarak kullanılan materyaller de kullanılmakta; çocuğun atık ve çöp algısı üzerinde düşünme fırsatı verilmektedir (Cadwell, 2011).

Reggio Emilia yaklaşımında öğretmen çok iyi bir gözlemci konumundadır. Çünkü çocukları eğitim ortamında gözlemek onların gelişimlerini takip etmek öğretmen sorumluluklarından biridir. Bu gözlemler sırasında notlar almak, günlük dosyalar oluşturmak çocuklara ilişkin ayrıntılı gelişim ve değişim sürecinin bireysel olarak ortaya koyulmasını sağlamaktadır (Ok & Mercan Uzun, 2022). Öğretmen Reggio Emilia okullarında herhangi bir yönetici otoritesine bağlı kalmaksızın öğrencilerin yönetiminden de sorumlu tek yetkilidir (Güneş Gül, 2022). Bu da aslında Reggio Emilia yaklaşımının etkili olmasındaki başlıca unsurun öğretmen olduğunu göstermektedir.

Türkiye bağlamındaki çalışmalarda da; genel olarak Reggio-esinli kurumların öğretmenlerinin mesleki dönüşümü (Aydemir Özalp, 2021; Mussini, 2023), pandemi dönemindeki uyum süreçleri ve sürdürülebilirlik (İnan, 2022) konuları ele alınmıştır. Uluslararası araştırmalar ise Reggio ilhamlı okulların kapsayıcılık, öğrenme ortamı tasarımı ve kültürel aktarım süreçlerine dair karşılaştırmalı bulgular sunmakta, uygulamaların yerel politika ve düzenlemelerle nasıl örtüştüğü konusunda yeni perspektifler sağlamaktadır (Capelli, Drure & Muzzi, 2025).

YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında araştırma modeli, araştırmanın veri toplama süreci ve örnekleme hakkında bilgi sunulacaktır.

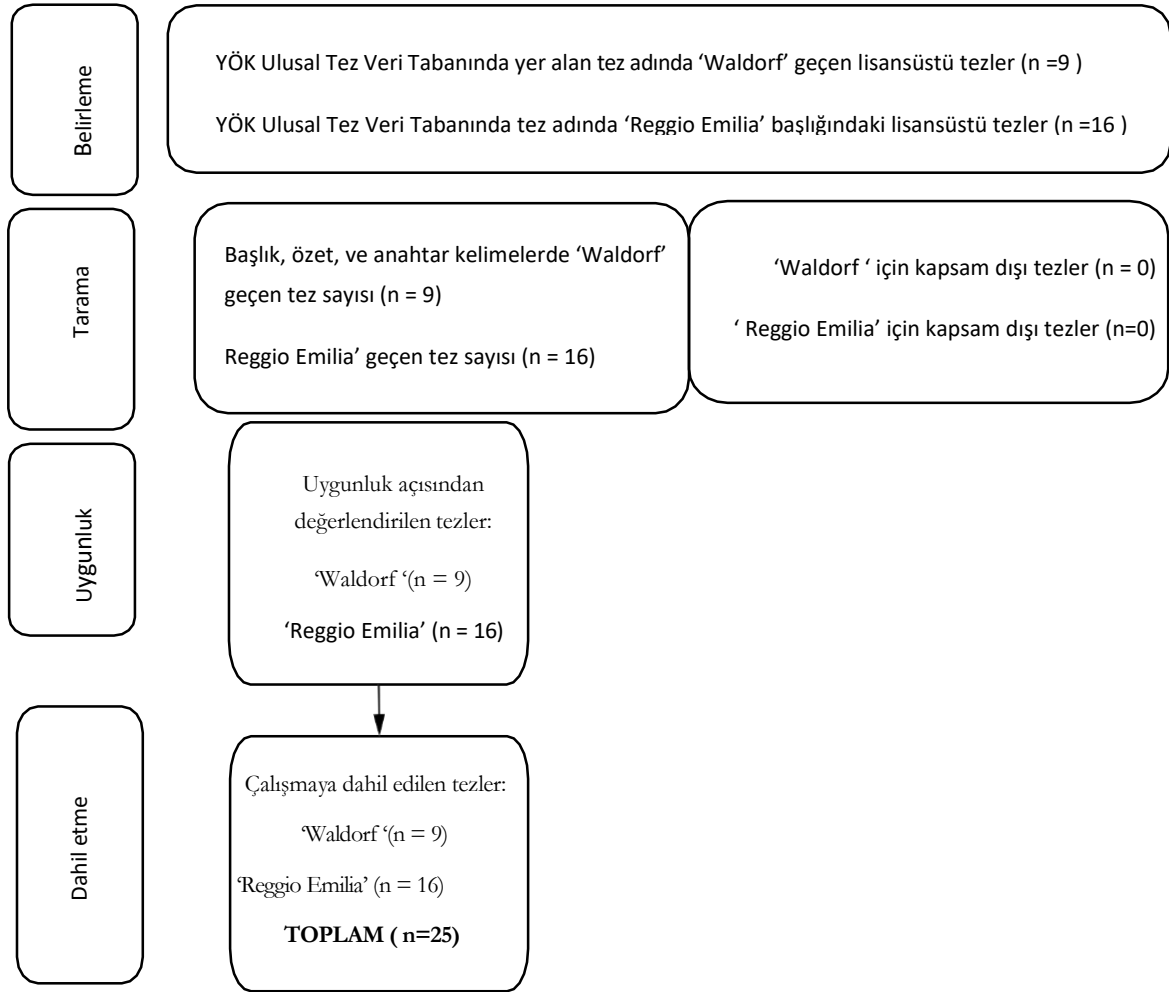
1. Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman inceleme yöntemi, araştırması yapılan konu hakkında bilgi içeren yazılı kaynakların incelenmesini

içermektedir (Creswell, 2017, s. 190). Çalışmada; konuya ilişkin literatür taranmış ve araştırmanın güncel verilere dayanması için, 2013-2025 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK] TEZ’de taranan tezler araştırma kapsamında derlenerek analiz edilmiştir.

2. Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmalar

Bu araştırmada alternatif öğrenme yaklaşımları olan Waldorf ve Reggio Emilia konularını içermeyen, eğitim ve öğretim konu alanında olma, güncel kaynaklara erişim sağlamak için günümüze yakın zamanda (2013-2025) yapılma, tez çalışmaları olma ölçütlerine uygun çalışmalar taranarak çalışmanın örnekleme oluşturulmuştur. Çalışmaya dahil edilecek tezlerin belirlenmesi için “Waldorf” ve “Reggio Emilia” kelimeleri anahtar kelimeler olarak belirlenmiştir. Tezlerin çalışmaya dahil edilebilmesi için ‘eğitim ve öğretim’ konu alanında olması, tez adında Waldorf ve Reggio Emilia kavramlarını içermesi, 2013-2025 yılları arasında yayımlanması, erişimine izin verilen çalışmalar olması gerekmektedir. Veri taramasına ilişkin PRISMA akış diyagramı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Çalışmanın PRISMA akış diyagramı

Şekil 1 PRISMA akış diyagramında görüldüğü üzere Waldorf yaklaşımına ait dokuz; Reggio Emilia yaklaşımına ilişkin on altı tez çalışmaya dahil edilerek yirmi beş tez çalışması çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Waldorf yaklaşımına ilişkin tezler kronolojik sıralamasına göre W1,.....W9 olarak; Reggio Emilia yaklaşımına ilişkin tezler R1.....R16 biçiminde kodlanarak bulgularda raporlanmıştır. Aynı yılda yazılan tezlerde yazarın soyismi alfabetik sıralamada önde olana ilk kod numarası verilmiştir. Belirtilen kodlama şekline göre tezler ve tezlere verilen kodlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Waldorf ve Reggio Emilia Yaklaşımlarına İlişkin İncelenen Tezler

Waldorf Yaklaşımına İlişkin İncelenen Tezler	
Yazar (Yılı)	Tez Kodu
Koca (2015)	W1
Yıldırım (2018)	W2
Karataşlı (2019)	W3
Kozankurt (2019)	W4
Korkmaz (2020)	W5
Yeşildağ (2021)	W6
Tutar (2022)	W7
Yıldız (2023)	W8
Pişkin Uyar (2024)	W9
Reggio Emilia Yaklaşımına İlişkin İncelenen Tezler	
Dereli (2013)	R1
Özdemir (2013)	R2
Akar Gençer (2014)	R3
Kayır (2015)	R4
Aydemir Özalp (2016)	R5
İmir (2018)	R6
Yavuz Yaşar (2018)	R7
Yıldırım (2018)	R8
Özgen (2019)	R9
Şahin (2019)	R10
Atmaca (2020)	R11
Gül (2022)	R12
Ok (2022)	R13
Aydemir Özalp (2023)	R14
Kulan Alagöz (2024)	R15
Coşkun (2024)	R16

BULGULAR

1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımı üzerinde Literatürde taranan araştırmaların amacı nedir?” problemine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Tablo 3’te Waldorf ve Reggio Emilia konusu üzerinde yapılan tezlerin amaçları, tema ve kategorileri altında yer almaktadır.

Tablo 3. Waldorf Ve Reggio Emilia Yaklaşımlarına İlişkin Tezlerin Amaçlarına Yönelik Bulgular

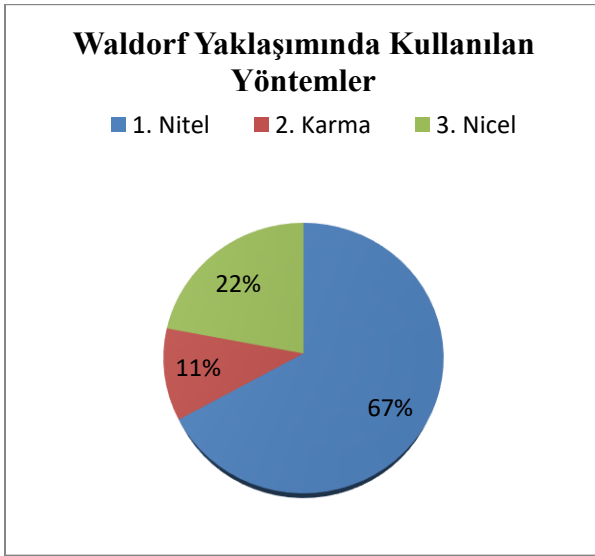
Yaklaşım	Tema	Alt Temalar	Tez Kodu	f
Waldorf	Görüş incelemek	Kavramlara ilişkin	W1	1
		Öğretmenlere ilişkin	W3	1
	Durum tespiti	Program temelinde	W4,8	2
		Kuruluş özelinde	W2	1
	Beceri gelişimini inceleme	Yaratıcılık ve bilişsel beceriler	W5	1
		Gelişimsel beceriler	W6	1
		Yaşam becerileri	W7	1
		Prososyallik ile öz düzenleme	W9	1
	Reggio Emilia	Öğretmen görüşü inceleme	Çocuk merkezli uygulamalara ilişkin	R1
Sürece ve deneyimlere ilişkin			R5,13,12,	3
Programa ilişkin			R9	1
Etkisini inceleme		Öğrencilerin üzerindeki etkiyi	R2, 7,16	3
		Örgüt üzerindeki etkiyi	R8	1
		Öğrenme üzerindeki etkiyi	R10	1
Beceri gelişimini inceleme		Düşünme becerilerini inceleme	R2, 3, 6,14	4
		Kavram ve bilimsel süreç becerilerini	R11	1
		Kişisel ve farklı öğrenme becerilerini	R15	1
Çocuk uygulamaları inceleme	Davranış değişimine etkisi	R8	1	
	İlgi ve ihtiyaçlara etkisi	R4	1	

Tablo 3’te görüldüğü üzere, Waldorf yaklaşımına ilişkin hazırlanan tezler amaçlarına göre incelendiğinde; üç ana temaya ulaşılmıştır. “Görüş incelemek” temasında iki tez (f:2), ‘Durum tespiti yapmak’ temasında üç (f:3) ve “Beceri gelişimini incelemek” temasında dört tez (f:4) bulunmaktadır. Reggio Emilia yaklaşımına yönelik ise on altı teze ulaşılmış olup tezlerden elde

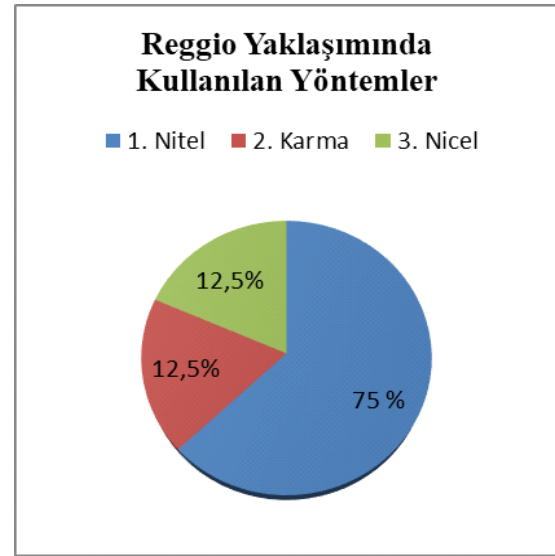
edilen amaçlarda dört tema elde edilmiştir. “Programın etkililiğini incelemek” temasında dört (f:4), “Çocuk merkezli uygulamaları incelemek” temasında iki (f:2), “Öğretmen görüşlerini incelemek” temasında beş teze (f:5) ve “Beceri gelişimini incelemek” temasında altı teze (f:6) rastlanmıştır.

2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımları üzerine Literatürde taranan araştırmalarda kullanılan metodoloji nedir?” problemine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Aşağıda kullanılan yöntemlerin dağılımına ilişkin grafikler Şekil 2 ve 3’te sunulmuştur.

Şekil2. Waldorf Yöntemlerinin Dağılımları

Şekil 3. Reggio Emilia Yöntemlerinin Dağılımları

Waldorf yaklaşımı inceleyen tezlerin yöntemleri değerlendirildiğinde; nitel araştırmaların yoğunlukta olduğu (N=6 % 67), nicel (N= 2 % 22) ve karma (N=1 % 11) araştırmaların ise daha az çalışıldığı tespit edilmiştir. Nitel araştırmalardan; en fazla betimsel içerik analizleri ve durum çalışmalarının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte nicel yöntemle geliştirilen çalışmadan W5 yarı deneysel W 9 da ilişkisel tarama ile desenlenirken, karma araştırmayla yürütülen çalışmanın (W7) nicel boyutunda açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır.

Reggio Emilia yaklaşımına yönelik tasarlanan çalışmaların yöntemleri incelendiğinde en fazla nitel araştırmaların yapıldığı (N=12 % 75) ve nitel araştırmalar içerisinde en çok eylem araştırmasının uygulandığı görülmüştür. Nicel desende araştırmaların (N=2 % 12.5) çoğunun yarı deneysel desenlendiği, karma araştırmaların da (N=2 % 12.5) nicel boyutunda açıklayıcı sıralı desen kullanıldığı görülmektedir.

3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde “Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımı üzerine literatürde taranan çalışmalardan elde edilen sonuçlar nelerdir?” problemine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Çalışmaların sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Waldorf Yaklaşımı ve Reggio Emilia Yaklaşımına İlişkin Tezlerin Sonuçlarına İlişkin Bulgular

Tema	Alt Tema	Örnek Bulgular	Tez Kodları	f
Waldorf Yaklaşımı	Eğitime sağladığı katkılar	Waldorf yaklaşımı çocukların yaratıcılığını, hayal gücünü ve bireysel gelişimini desteklemektedir.	W1-W9	9
	Kurumsal düzeydeki eksiklik	Milli Eğitim Bakanlığı’nda Waldorf yaklaşımına dair uygulama yoktur.	W7	1
Reggio Emilia Yaklaşımı	Eğitime sağladığı katkılar	Eğitime sağladığı katkı	R1-R16	16
	Bilgi aktarımındaki eksiklik	Yaklaşımına ilişkin yeterli bilgi aktarımının sağlanamadığı	R13	1

Tablo 4’e göre W1-W9 arasındaki tezlerde Waldorf yaklaşımının çocukların yaratıcılığını, hayal gücünü ve bireysel gelişimini destekleyerek eğitime olumlu katkı sağladığı; W7’ de Waldorf yaklaşımının yaratıcılık üzerinde olumlu katkı sağladığı sonucuyla birlikte MEB’in Waldorf yaklaşımına yönelik uygulamaları programlarında yansıtmadığı belirtilerek uygulamadaki eksikliğe dikkat çekilmiştir.

R13’ te Reggio Emilia Yaklaşımının bilişsel becerilerin kazandırılmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmış; yaklaşıma yönelik öğretmenlerin olumlu tutum sergilemelerine karşın, öğretmenlerin konuya ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarından yakınılmıştır. Bu durumla uygulamada eksiklik olduğu sonucuna varılmıştır. R1’den itibaren örneklemdaki son tez olan R 16’da ve bu ikisi arasındaki konuya ilişkin tüm tezlerde Reggio Emilia Yaklaşımının çocuklara ve onların eğitimine yararları olduğu ifade edilmiştir. Kısacası Waldorf Yaklaşımı (f:9) ve Reggio Emilia Yaklaşımına (f:16) ilişkin tezlerin tamamında bu yaklaşımların özellikle öğrencilerin beceri ve yeteneklerini geliştirerek eğitime katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

TARTIŞMA

Bu araştırmada 2013–2025 yılları arasında Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımlarını konu alan toplam 25 lisansüstü tezin incelenmesi, Türkiye’de alternatif pedagojilere yönelik akademik yönelimleri ortaya koymuştur. Bulgular, her iki yaklaşımın da ağırlıklı olarak çocukların üst düzey bilişsel ve duyuşsal becerilerine odaklandığını göstermektedir. Ancak bu bulgu, literatürde yer alan küresel eğilimlerle büyük ölçüde örtüşmektedir. Örneğin Attfield (2024) ve Rawson (2024), Waldorf pedagojisinin günümüzde yaratıcılık, öz farkındalık ve etik duyarlılık gibi insani değerleri yeniden merkeze aldığına işaret etmektedir. Benzer biçimde Capelli, Drure ve Muzzi (2025), Reggio Emilia

ilhamlı okullarda çocukların sosyal katılım, öz düzenleme ve kapsayıcılık becerilerinin ön plana çıktığını vurgulamaktadır.

Tezlerde öğretmen faktörüne sınırlı biçimde değinilmesi, bu yaklaşımların başarısında öğretmenin dönüştürücü rolüne dair literatürle bir boşluk oluşturmaktadır. Oysa İnan (2022) ve Aydemir Özalp (2021), Reggio Emilia yaklaşımında öğretmenlerin gözlem, belgeleme ve ortak öğrenme süreçlerinde aktif birer araştırmacı konumunda olduğunu; öğretmen niteliğinin öğrenme kalitesini doğrudan etkilediğini belirtmektedir. Benzer şekilde, Waldorf pedagojisinde öğretmen “rehber” ve “model” olarak görülür; öğrenme ortamındaki duygusal iklimi belirleyen temel unsurlardan biridir (Tyson, 2024). Dolayısıyla Türkiye’de yapılan çalışmaların öğretmen boyutunu sınırlı ele alması, bu yaklaşımların yerel bağlamda sürdürülebilirliğini ve uygulanabilirliğini anlamada önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Araştırma kapsamındaki tezlerde kullanılan yöntemlerin çoğunlukla nitel olması, yaklaşımların doğasına uygun bir tercihtir; çünkü bu modeller çocuğu bütüncül olarak ele alan, deneyim ve gözleme dayalı pedagojilerdir. Ancak uluslararası literatürde son yıllarda karma ve deneysel desenlerin de öne çıktığı görülmektedir (Nicol & Taplin, 2019; Ogletree, 2020). Bu desenler, pedagojik yaklaşımların bilişsel çıktıları ve uzun vadeli etkilerini ölçmede daha güçlü veriler sunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de yapılacak yeni araştırmalarda, özellikle öğretmen eğitimi, öğrenme çıktıları ve okul iklimi üzerindeki etkilerin deneysel biçimde incelenmesi önerilmektedir.

Bir diğer önemli bulgu, incelenen tezlerin büyük çoğunluğunun okul öncesi eğitim kademesiyle sınırlı olmasıdır. Oysa hem Waldorf hem Reggio Emilia felsefeleri bireyin tüm gelişim dönemlerine yönelik bir bütünlük öngörür. Fraser (2012), Edwards ve ark. (2012) bu yaklaşımların; çocukluk döneminde temellenen yaratıcılık, özgürlük ve işbirliği becerilerinin sonraki eğitim kademelerine taşınmasıyla eğitimde süreklilik sağladığını vurgulamaktadır. Waldorf okulları dünya genelinde ilkökul ve ortaöğretim düzeyinde de yaygınlaşmakta (Rawson, 2024), Reggio Emilia ilhamlı uygulamalar ise yaşam boyu öğrenme kültürüyle ilişkilendirilmektedir (Capelli ve ark., 2025). Bu nedenle Türkiye bağlamında da erken çocukluk dışındaki kademelerde bu yaklaşımların uygulanabilirliği üzerine araştırmalar yapılması, sistemin bütüncül gelişimi açısından önem taşımaktadır.

Son olarak, elde edilen bulguların tamamında Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimi, yaratıcılık ve öğrenme motivasyonu üzerinde olumlu etkilerinin raporlanması, bu yaklaşımların “insan odaklı eğitim” modeline katkı sunduğunu göstermektedir. Bu durum, çağdaş eğitimde giderek daha fazla vurgulanan bireyselleştirilmiş öğrenme, kapsayıcılık ve

sürdürülebilirlik ilkeleriyle de uyumludur (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü [UNESCO] (2023). Türkiye’de okul öncesi okullaşma oranlarının son yıllarda hızla artmasıyla (MEB, 2024) birlikte, erken dönemde çocuk merkezli yaklaşımların niteliği daha da belirleyici hale gelmiştir. Bu bağlamda Waldorf ve Reggio Emilia felsefelerinin ulusal müfredata esnek, yaratıcı ve etik temelli katkılar sunabileceği değerlendirilebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmanın bulguları, Türkiye’de Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımlarına yönelik akademik çalışmaların giderek arttığını ancak derinlik ve çeşitlilik açısından hâlen sınırlı olduğunu göstermektedir. İncelenen tezlerin çoğu çocuk gelişimine ilişkin olumlu sonuçlar ortaya koymuş, ancak öğretmen rolleri, okul kültürü ve uygulama süreçlerine yeterince odaklanmamıştır. Bu durum, gelecekteki araştırmalar için hem yöntemsel hem tematik bir genişleme gerekliliğine işaret etmektedir.

Sonuçlar, her iki yaklaşımın da öğrenme ortamında çocuklara özgür, yaratıcı ve işbirlikçi bir atmosfer sunduğunu; bilişsel ve duyuşsal gelişimi desteklediğini göstermektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin ezberci, öğretmen merkezli yöntemlerden uzaklaşarak çocuk merkezli, deneyim temelli öğretim yaklaşımlarını benimsemeleri önemlidir. Bunun için eğitim fakültelerinde alternatif pedagojilere yönelik derslerin yaygınlaştırılması ve hizmet içi eğitimlerde Waldorf ile Reggio Emilia felsefelerine ilişkin farkındalık programlarının artırılması önerilmektedir.

Eğitim yöneticilerinin, okullarında bu tür yaklaşımların uygulanmasına olanak sağlayacak öğrenme ortamlarını desteklemeleri ve öğretmenlere profesyonel gelişim fırsatları sunmaları, sistem düzeyinde dönüşümü hızlandıracaktır. Ayrıca, sadece okul öncesi kademedeki değil; ilköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde de Waldorf ve Reggio Emilia ilkelerinin esnek müfredat tasarımlarına entegre edilmesi, eğitimin yaşam boyu öğrenme hedefleriyle uyumunu güçlendirecektir.

Sonuç olarak, Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımları Türkiye’deki erken çocukluk eğitiminin niteliğini artırmak için önemli potansiyeller taşımaktadır. Bu potansiyelin sürdürülebilir biçimde hayata geçirilebilmesi için öğretmen yetiştirme programlarının yeniden yapılandırılması, disiplinler arası araştırmaların artırılması ve eğitim politikalarında alternatif pedagojilere yönelik açık bir vizyon oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akar Gençer, A. A. (2014). *Reggio Emilia temelli projelerin anaokuluna giden çocukların yaratıcı düşünme becerilerine etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Apaydın Demirci, Z., & Arslan, E. (2019). Okul öncesi eğitiminde Waldorf yaklaşımı. *International Congress of Science Culture and Education*, Antalya, Türkiye, 29 Ekim–02 Kasım 2019. (Tam metin bildiri).
- Aral, N., Köksal Akyol, A., & Sığırtmaç, A. (2006). Beş-altı yaş grubundaki çocukların yaratıcılıkları üzerinde Orff öğretisine dayalı müzik eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 1–9.
- Aslan, D. (2005). Okul öncesi eğitimde Reggio Emilia yaklaşımı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 75–84.
- Attfield, K. (2024). The humane education of Waldorf. *Frontiers in Education*, 9, Article 1332597. <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1332597>
- Aydemir Özalp, T. (2016). *Reggio Emilia yaklaşımı temelli uygulamalar yapan okul öncesi öğretmenlerinin deneyimleri: Bir olgubilim çalışması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Aydemir Özalp, T. (2021). The process of being a teacher in a Reggio Emilia-inspired preschool: A phenomenological study. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 27, 155–181.
- Aydemir Özalp, T. (2023). *Reggio Emilia temelli proje çalışmalarında okul öncesi dönem çocuklarının karar verme süreçlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bakioğlu, A., & Gökteş, E. (2019). Eğitim politikası bağlamında işbirlikli ve geleneksel öğrenme yöntemlerinin tutuma etkisinin meta analizi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 1013–1043. <https://doi.org/10.30831/akukeg.454886>
- Cadwell, L. B. (2011). *Bringing learning to life: A Reggio approach to early childhood education*. Teachers College Press.
- Capelli, L., Drure, E. M. C., & Muzzi, C. (2025). Swedish experiences of the Reggio Emilia approach inspired schools: An explorative study on history, inclusion and learning environments. Paper presented at *ICON-edu 2025*.
- Coşkun, M. (2024). *Okul öncesi dönem çocuklarıyla Reggio Emilia yaklaşımı bağlamında değer eğitimi: Bir durum çalışması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Creswell, J. W. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). Sage Publications.

- Delal Nasin, G. (2019). *Alternatif eğitim yaklaşımlarının yeni nesil öğrenme ortamlarına yansımaları: Reggio Emilia okulları örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Avrasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Dereli, H. M. (2013). *Reggio Emilia temelli dokümantasyon eğitiminin okul öncesi öğretmenlerinin demokratik tutum ve çocuk merkezli uygulamaları üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doymuş, K., Şimşek, Ü., & Karaçöp, A. (2007). Genel kimya laboratuvarı dersinde öğrencilerin akademik başarısına, laboratuvar malzemelerini tanıma ve kullanmasına işbirlikli ve geleneksel öğrenme yönteminin etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 28, 31–42.
- Dündar, S. (2007). *Alternatif eğitimin felsefi temelleri ve alternatif okullardaki uygulamalar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Easton, F. (1997). Çocuğun bütünü eğitmek: “Baş, kalp ve eller”; Waldorf deneyimi. *Teoriden Pratiğe*, 36(2), 88–94.
- Edwards, C. P. (2002). Three approaches from Europe: Waldorf, Montessori, and Reggio Emilia. *Early Childhood Research and Practice*, 4(1), 1–14.
- Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (Eds.). (2012). *The hundred languages of children: The Reggio Emilia experience in transformation* (3rd ed.). Praeger.
- Ekinci, D., & Hamurcu, H. (2004). Reggio Emilia yaklaşımında teknoloji kullanımı. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 7(37), 16–19.
- Ertekin, B., & Ök, M. (2002). *Geleneksel öğretim yöntemleri ile işbirlikli öğrenme yönteminin fen bilgisi öğretimi üzerindeki etkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli. <https://hdl.handle.net/11499/49407>
- Fidan, N., & Erden, M. (1993). *Eğitime giriş*. Alkım Yayınları.
- Filippini, T., & Vecchi, V. (1996). The hundred languages of children: Narrative of the possible. In C. Edwards, L. Gandini, & G. Forman (Eds.), *The hundred languages of children: The Reggio Emilia approach to early childhood education* (pp. 122–137). Ablex.
- Fraser, S. (2012). *Authentic childhood: Experiencing Reggio Emilia in the classroom* (3rd ed.). Cengage Learning.
- Goldschmidt, G. (2017). Waldorf education as spiritual education. *Religion & Education*, 44(3), 346–363. <https://doi.org/10.1080/15507394.2017.1294400>
- Gökçen Saygılı, H. T. (2019, Aralık 2). Dünyada okul öncesi eğitimin zorunlu olduğu ülkeler. *Eğitim Her Yerde*. <https://egitimheryerde.net/dunyada-okul-oncesi-egitimin-zorunlu-oldugu-ulkeler>
- Grunelius, E. M. (1991). *Early childhood education and the Waldorf school plan*. Rudolf Steiner College Press.

- Gül, Ş. G. (2022). *Okul öncesi öğretmen görüşlerine göre Reggio Emilia yaklaşımında sınıf yönetimi süreçleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Gündüz, M. (2013). Modern eğitimin doğuşu ve alternatif eğitim paradigmaları. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(Özel Sayı), 66–80.
- Güngör, D. A., & Açıkgoz Ün, K. (2005). İşbirlikli öğrenme ve geleneksel öğretimin okuduğunu anlama üzerindeki etkileri ve cinsiyet ile ilişkileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 43(43), 355–378.
- İmir, H. M. (2018). *Reggio Emilia temelli dokümantasyon uygulamasının okul öncesi çocuklarının düşünme becerileri üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnan, H. Z. (2012). *Okul öncesi eğitimde çağdaş yaklaşımlar: Reggio Emilia yaklaşımı ve proje yaklaşımı*. Anı Yayıncılık.
- İnan, H. (2022). Sustainability of early childhood education inspired by the Reggio Emilia Approach during the emergency times: A phenomenographic research. *International Journal on Lifelong Education and Leadership*, 8(1), 36–48.
- Karataşlı, E. (2019). *Avustralya-Waldorf ve Türkiye ortaöğretim matematik dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kartal Taşoğlu, A., & Bakaç, M. (2023). Probleme dayalı öğrenme yaklaşımının öğrencilerin akademik başarı ve eleştirel düşünme becerilerine etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(238), 855–884. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1086365>
- Kayahan-Yüksel, D., & Kartal, S. (2020). Okul öncesi dönemde alternatif bir eğitim modeli: Waldorf yaklaşımı ve materyallerine yönelik öğretmen görüşleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 9(3), 845–859.
- Kayır, G. (2015). *Okul öncesi eğitimde Reggio Emilia yaklaşımından esinlenerek yapılan proje çalışmaları: Bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Koca, C. (2015). *Bir Waldorf anaokulunun yöneticisi, öğretmenleri ve bu okuldaki çocukların ebeveynlerinin eğitimle ilgili bazı kavramlar ile Waldorf yaklaşımına ilişkin görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Kocabaş, A. (1998). İşbirlikli ve geleneksel öğrenme yöntemlerinin müziğe ilişkin tutumlar üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 22(108). <https://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5225/138>.
- Koçyiğit, S. (2012). Okul öncesi eğitimin tanımı, amacı, önemi ve ilkeleri. In R. Zembat (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* (ss. 14–26). Hedef Yayıncılık.

- Korkmaz, S. (2020). *Waldorf yaklaşımına dayalı eğitim programının okul öncesi dönemdeki çocukların yaratıcılık ve bilişsel becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kotaman, H. (2009). Rudolf Steiner ve Waldorf okulu. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 174–194. <https://efdergi.yyu.edu.tr>.
- Kozankurt, Z. Ş. (2019). *Alternatif okulların sorunları, yöntemleri ve uygulamalarına ilişkin değerlendirmeler: Waldorf örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Kulan Alagöz, S. (2024). *Dezavantajlı okul öncesi öğrencilerine yönelik Reggio Emilia yaklaşımına dayalı sanat eğitimi modeli geliştirme: Bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Malaguzzi, L. (1993). For an education based on relationships. *Young Children*, 49(1), 9–12.
- Memduhoğlu, H. B., Mazlum, M. M., & Alav, Ö. (2015). Türkiye'de alternatif eğitim uygulamalarına ilişkin öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(179), 69–87.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). *Okul öncesi eğitim*. https://meb12.meb.gov.tr/meb_ays_dosyalar/80/04.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Okul öncesi eğitim programı: Gelişim raporu*.
- Mussini, I. (2023). Schools of caring: A qualitative research in the municipal preschools of Correggio (Reggio Emilia). In *INTED 2023 Proceedings* (pp. 3936–3944).
- Nicol, J., & Taplin, J. T. (2019). *Understanding the Steiner Waldorf approach: Early years education in practice* (2nd ed.). Routledge.
- Ogletree, E. J. (2020). *The Waldorf curriculum: Philosophy and practice*. University Press of America.
- Ok, B. (2022). *Reggio Emilia ilhamlı okullar: Eğitim sürecinin öğretmen, ebeveyn ve yönetici görüşleri doğrultusunda incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun.
- Ok, B., & Mercan Uzun, E. (2022). Reggio Emilia ilhamlı okullarda öğretmen olmak. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 1779–1798. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1079298>.
- Özdemir, C. C. (2013). *Okul öncesi öğretmenliği 3. sınıf öğrencilerine verilen Reggio Emilia yaklaşımı konulu eğitim programının etkililiğinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Özgen, Z. (2019). *Montessori, Reggio Emilia ve MEB okul öncesi eğitim yaklaşımlarında aile katılımına yönelik öğretmen tutumlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Patterson, B. J., & Bradley, P. (2011). *Waldorf yöntemiyle çocuğumu büyütüyorum: 0–7 yaş çocuk eğitimi* (S. Dönmez, Çev.). Kaknüs Yayınları.

- Pişkin Uyar, F. (2024). *Waldorf anaokullarına devam eden ve etmeyen çocukların öz düzenleme becerileri ile prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Poyraz, H., & Dere, H. (2003). *Okul öncesi eğitiminin ilke ve yöntemleri* (2. baskı). Anı Yayıncılık.
- Rawson, M. (2024). Translating, transmitting and transforming Waldorf curricula: One hundred years after the first published curriculum in 1925. *Frontiers in Education*, 9, Article 1306092. <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1306092>.
- Rinaldi, C. (2006). *In dialogue with Reggio Emilia: Listening, researching and learning*. Routledge.
- San, İ. (2016). Rudolf Steiner ve Waldorf okulları. *Alternatif Eğitim Dergisi*, 3, 167–195. <https://doi.org/10.1501/Egifik.0000001443>.
- Şahin, A. (2019). *Reggio Emilia yaklaşımı temelli fen ve doğa etkinliklerinin uygulanması: Bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Şahin, S. (2013). Okul öncesi dönemde motor gelişim. In F. Turan (Ed.), *Okul öncesi dönemde gelişim* (ss. 226–236). Hedef Yayıncılık.
- Şen, S. (2007). Okul öncesi dönem çocukların temel özellikleri ve gereksinimleri. In G. Haktanır (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* (ss. 34–45). Anı Yayıncılık.
- Turaşlı, N. (2014). Okul öncesi eğitimin tanımı, kapsamı ve önemi. In G. Haktanır (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş* (ss. 1–24). Anı Yayıncılık.
- Tutar, N. (2022). *Waldorf, Montessori ve MEB okul öncesi eğitim programlarına devam eden 48–60 aylık çocukların yaşam becerilerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024). *12. Kalkınma Planı (2024–2028)*.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *İstatistiklerle çocuk 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2024-54197>.
- Tyson, R. (2024). Waldorf education – A survey of empirical research. *RoSE – Research on Steiner Education*, 15(1).
- Vecchi, V. (2010). *Art and creativity in Reggio Emilia: Exploring the role and potential of ateliers in early childhood education*. Routledge.
- Yakut Özek, B., & Sincer, S. (2024). Yükseköğretimde dijital dönüşüm: Çevrimiçi ve hibrit uygulamaların geleneksel eğitim sistemine entegrasyonu. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, 1170–1193. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1426337>.
- Yavuz Yaşar, H. (2018). *Tarih dersinde Reggio Emilia yaklaşımı: Bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Yeşildağ, C. (2021). *Waldorf anaokulu öğretmenlerinin duyuşal işlemeyle ilişkin görüşlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, S. (2018). *Türkiye'deki Montessori, Waldorf ve Reggio Emilia yaklaşımlarını benimseyen okul öncesi özel kuruluşlar örneğinde görsel sanatlar eğitimi durumunun betimlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yıldız, V. (1999). İşbirlikli öğrenme ile geleneksel öğrenme grupları arasındaki farklar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16–17, 155–163.
- Yıldız, K. (2023). *Erken çocukluk döneminde spiritüel eğitim: Waldorf yaklaşımı örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.